

survécurent, exténués de faim et de soif, et livrés presque nus aux piqures des insectes, furent, après quatre jours de souffrances, rencontrés par des Indiens. Ils apprirent qu'ils étaient près de la rivière du Corentin, où il y avait un commandant hollandais. Il accueillit hospitalièrement cette première bande et il envoya aussitôt à la recherche des autres naufragés; six furent trouvés, mais il y en eut trois qu'on ne put rencontrer. Jamais on n'en apprit de nouvelles et il est trop certain qu'ils ont péri misérablement. Cet officier donna aux autres une pirogue et des Indiens pour se rendre à Démérari, où les soins et les secours leur furent prodigués. Un Français émigré, le vicomte de la Grandière, s'y trouvait, et contribua beaucoup à faciliter leur retour en Europe. Ils arrivèrent le 4 Fructidor an VII (21 août 1799), à Liverpool. Le gouvernement anglais leur donna les fonds nécessaires pour gagner Londres».

OORLOGSDAGBOEK VAN OOSTVLETEREN

1914-1918

De gemeente Oostvleteren is gelegen langs de steenweg van Ieper naar Veurne, op 17 km afstand van deze laatste stad en op 14 km van Ieper. Tijdens de oorlog 1914-1918 lag zij nabij de frontlijn aan de zijde van de geallieerden. Zoals blijkt uit het dagboek werd de kerk erg beschadigd en werden vele woningen verwoest. Een grondplan van de huidige gemeente is uitgegeven in het werk *Dit is West-Vlaanderen*, deel 2, Sint-Andries, blz. 1342.

Het oorlogsdagboek van Oostvleteren bestaat eigenlijk uit twee reeksen teksten van twee verscheidene auteurs, de pastoor en de onderpastoor van de parochie. De eerste, pastoor Hendrik Demaerel, schreef in het parochiaal gedenboek *Liber memorialis* zes bladzijden aantekeningen over de oorlog te Oostvleteren. De tweede, onderpastoor Maurits Lammens, schreef talrijke voetnoten met oorlogsnieuws in

de registers van aankondigingen, welke iedere zondag tijdens de missen worden voorgelezen. Het *Liber memorialis* en de twee registers van aankondigingen uit de oorlogstijd berusten in het parochiaal archief ter plaatse.

1. *Pastoor Demaerel en zijn Liber memorialis.*

Hendrik Demaerel, geboren te Proven op 11 oktober 1846, pastoor van Sint-Jan bij Ieper, werd op 26 november 1897 tot pastoor van Oostvleteren benoemd. Hij kwam ontslag op 20 december 1918 en overleed in zijn geboortedorp op 16 september 1930. Toen de eerste wereldoorlog uitbrak was hij 67 jaar oud. Vreesachtig van aard ging hij nu en dan in zijn geboortedorp verblijven, op grotere afstand van het front. Het *Liber memorialis parochiae de Oostvleteren* heeft hij bijgehouden vanaf 1904. Na de laatste vermelding betreffende het jaar 1913, — namelijk het aantal huwelijken: 16; dopen: 47; sterfgevallen: 29; communieën: 26.000, in de loop van het jaar 1913, — begint hij op bladzijde 95 zijn *Aanteekeningen over de wreede en pijnlijke gevolgen van den langdurigen en vreeslijken oorlog binnen de parochie van Oostvleteren, 1914-15, 16, 17, 18.* Hij eindigt op bladzijde 102 met zijn paraaf: *HDM olim Past. in Oostvleteren.* Onmiddellijk daarop volgt de eerste vermelding geschreven door de nieuwe pastoor, Edward Baelde: 1919, *Dominica Palmarum advenit novus Parochus et invenit ecclesiam suam partim destructam! Deo dante restaurabitur.* Aangezien pastoor Demaerel «over de gevolgen van den langdurigen» oorlog handelt, heeft hij deze aantekeningen pas na het einde van de vijandelijkheden (11 november 1918) geschreven. Hij heeft zijn verhaal besloten na zijn ontslag, 20 december 1918, en vóór de komst van de nieuwe herder, op 13 april 1919.

Hier volgt de tekst van de aantekeningen over de oorlog uit het *Liber memorialis* van pastoor Demaerel (blz. 95-102):

In november ¹ 1914 is het eerste vijandig geschot ons toegekomen en heeft 't leven ontnomen aan Cyriel Dejonckheere, zoon van René en Sylvie Wittevrongel, oud 15 jaar, geboortig van Rumbeke en vluchteling op het hof van Jules Dejonckheere landbouwer. De

1. Pastoor Demaerel had geschreven: «In oktober 1914»; de naam van de maand werd in potlood verbeterd: «In november 1914».

bom is vóór de deur ontploft en heeft den genoemden jongeling gedood aan tafel zittende onder de andere huisgenoten, bij het noemaal. Daarna stilte en ruste tot op den 8 Januari 1915: dien dag van 10 ½ 's nachts tot 11 ½ eerste en afschuwelijk bombardement! Wat ijselijke stonden hebben wij toen beleefd: 25 obussen ² van 220 zijn binst dat uur neergeploft meestal op de plaats: de eerste kwam af op de werkwinkel van Benjamin Boudewijn nevens de pastorie! Welk zeldzaam en ontroerend geschuifel!... waarop volgde een verdoovend geschetter en gekraak!... Wij daverden in ons bed. Verdwalend en verschrikt was ik in eenige stonden ten huize uit en vluchtte landwaarts in, met eenige ook vluchtende soldaten! Welke dwaasheid, — dat herken en beken ik nu maar seffens; — aan welk dreigend levensgevaar hebben wij ons herhaalde malen blootgesteld!... Vluchten te midden der bommen en daarbij nog in de richting van het geschot!... Nu, verdwelming en schrik namen weg alle berekening en redeneering!... 't Was rond 12 uren van de nacht toen wij, God zij gedankt, gespaard en bewaard, doch bemodderd en beslijkt van top tot teén, aankwamen op het hof van Ch. Meersseman en daar met alle meêdoogen ontvangen werden en waarlijk ten liefdadigste behandeld. Rond 1 ure ben ik daar naar bed gegaan en 't overige van den nacht in volle en ongestoorde ruste doorgebracht. 's Morgens rond 7 ure was ik terug in de pastorie, blijgemoed elkander, ongedeerd, te mogen weerzien!...

Op 27 maarte tweede bombardement 's namiddags van 2,45 tot 3,45 ingsgelijks met 20 obussen van 220. Het O.L.V.-kappelleke van Mr Debo in de Kasteelstraat werd gansch vernietigd. Aanzienlijke schade aan en in de kerk: een obus stootte tegen de kuip van den toren en sloeg ontploffend neer te midden van het dak van den mannenkoor en beschadigde den predikstoel, — doch niet erg, — verbrijzelde een deel der boiserie, de 4e en 5e statie van den kruisweg, deels den biechtstoel van den Heer onderpaster, rukte 2 beelden af van boven den autaar van den H. Amatus, vernietigde het voetbekleedsel van de 2 laatste pilaren, sloeg in filenters met glas en lood al de zijvensters van dien koor en ten deele den eindvenster. Gelukkig dat, wat later, meubels en ornamenten der kerk — van weerde — op behoorlijke tijd gered zijn geweest, tot de klokken toe, — tegen nog ergere voorvallen.

Op 14 April derde bombardement, doch met weinig schade en noch dooden noch gekwetsten. Kortom: getal bombardementen: rond de 60, waarvan ik een deel niet heb bijgewoond, doch kennis van de aangebrachte schade gehad heb, die de volgende geweest is:

2. Het getal 25 werd geschrapt en vervangen door 30.

- 1° de molen van Richard Decroos, afgebrand;
- 2° het huis bewoond door de We Marey, — bakkerij — en gelegen langs den Reningschen steenweg, gansch vernietigd;
- 3° den eindgevel van het huis van Rosalie Provoost doorschoten;
- 4° keuken en dak van huis, bij Remi Ferijn, straf beschadigd;
- 5° het huis van Gaston Van Caeyzeele, toebehoorende aan Cyriel Dehaene en gelegen achter de oude onderpastorij, half weg;
- 6° de huizen van Emiel Vanacker, Camille Dequeker en Julien Rommel, nog al merkelyk beschadigd;
- 7° een deel van den voorgevel in, bij Elisa Bertier;
- 8° het huis bewoond door Arthur Verleene en toebehoorend aan Bern. Smis, tot ten gronde toe verwoest;
- 9° het huis van P. Roose en het aanpalende huisken, geheel en al verdwenen;
- 10° de huizen van August Boussemaere, Gustaf Heistercamp, Chs Heistercamp en Justine Beck, al in puinen;
- 11° voorkamer en vout in het huis van Cyriel Dehaene, Kasteelstraat, ingeslagen;
- 12° de huizen van Chs. Moyaert en van de We van Florimond Mahieu, beschadigd;
- 13° andere en nieuwe ramp aan de kerk: het sacristij ten halven ingestort, door eenen obus geworpen met eene vliegmachien en gevallen tegen de ingangsdeur; eene groote opening aan de naalde van den toren, met vernietiging van een deel der balustrade van de wandeling rond den toren; de 2 sintorentjes aan den mannen- en vrouwenkoor afgerukt; een groot gat in het dak boven den autaar van O.L.Vrouw; een deel van de grillie van den ingang van de kerk, in stukken geslegen.
De schade aan de kerk wordt geschat op 30.000 Fr.
- 14° de scheidmuur tusschen de keukens van het klooster en 't huis van J. Follet, ingestort;
- 15° de keuken en een deel van 't huis van Urbanie Deblock, We Capelle, weg;
- 16° de voorgevel van het huis van Zenobie Basijn, ten deele ingestuikt;
- 17° de helft van het huis van de garde Achiel Dewulf in putinen;
- 18° het huis van Polentier ook erg beschadigd;
- 19° het huis van Eugene Rommelaere tot den gronde toe in de velden geworpen en de soldaat, die er in gevluht was, verbrijzeld;
- 20° de pastorij deerlijk gesteld, niet zooveel door de obusen, — er is trouwens maar een gevallen, bij den keuken —, maar wel door de soldaten...die den hof in trancheën hebben veranderd en

binnen huize alles geplunderd hebben, wat er nog te plunderen was: verscheide deuren, fournaeys, trapleunen, enz., zoo dat de schade berekend wordt op 6.000 Fr.

Bloedbad van menschen en dieren: 15 soldaten, op en rond de plaats, op den slag gedood en insgelijks zoovelen min of meer erg gewond en gekwetst. De burgers, die gedood zijn geweest of gestorven ten gevolge hunner wonde, zijn ingeschreven op den overlijdensregister. 17 peerden in eens gedood en in stukken geslegen, in de boltra van Cyriel Landsweer, Kapellenhof, nevens den hof der pastorij.

Toestand der scholen binst den oorloge.

De scholen werden den eersten keer gesloten den 9 October 1914. Zij wierden weer geopend, *of liever de meisjesschool* den 1 Juli 1915, in het wagenhuis van J. Follet, langs de calcijde naar Westvleteren. Een deel van dat nederig verblijf wierd, met de goedwillige medehulp der zusters, in kapelle veranderd, waar er des zondags misse gelezen werd voor soldaten en bevreesde burgers. Daar ook werd er biechte gehoord voor kinders en andere burgers en eens per week ook misse gedaan, waarin de H. Communie aan kinders en burgers gegeven wierd. Daar ook had de plechtige Communie plaats den 9 April 1916 voor de ingezetenen en vluchtelingen; gedachtenissen dier H. Communie zijn aan die kinders uitgedeeld geweest, waarop melding wierd gemaakt der pijnlijke omstandigheden van tijd en plaats dier indrukwekkende plechtigheid. Mogen die kinders die gedachtenisse soms herlezen, ten einde dien aandoenlijken dag met al zijne bijtredende omstandigheden nimmer te vergeten en God uit ter harten te danken voor zijne zonderlinge genade en bescherming!... De school opnieuw gesloten den 18 Juli 1917 tot 31 December 1918; andermaal geopend en voorgoed den 1 januari 1919 in het schoollokaal der Kasteelstraat Nr 63.

N.B. De zusters zijn moeten vluchten naar Vrankrijk den 19 Juli 1917 en daar hebben zij tot hulpe gediend in de belgische schoolkolonie van Gommerville.

N.B. De school van de knechten opgeschorst in 1914, is, bij gebrek aan lokaal, maar kunnen geopend worden, *en slechts voor korten tijd, in 1917*. Had men wat beter gezocht en *ieveriger* betracht, men zou wel wat vroeger iets gevonden hebben!...

Pantomine der ontruiming van Oostvleteren tijdens den oorlog, in Juli 1917.

Die geschiedenis dier ontruiming is waarlijk kluchtig en tevens droevig. Eerst wilde men met geweld, alleman naar Frankrijk voeren; het lukte niet, ten zij bij eenige vreesachtige lieden, die men oplaste en vervoerde. Later kwam er een nieuw bevel uit: de ge-

meente te ontruimen tot aan den steenweg Veurne-Yper; iedereen mocht zich dan gaan vestigen waar hij wilde. Natuurlijk dat velen overgingen al den overkant van dien steenweg, met al de meubels die zij in huis hadden en daar begonnen zij barakken te bouwen. Doch 24 uren later, nieuw bevel: geheel het grondgebied moest ontruimd worden! Waaraan velen van de groote boeren niet wilden gehoor geven en weigerden, hardnekkig, hunne hofsteden te verlaten, niettegenstaande herhaalde vermaningen van belgische en fransche gendarmen.

Daarop wierd aan de boeren toelating gegeven van op hun hofsteden te blijven; maar 't wierd hun streng verboden *op straat te verkeeren* of op hun land te werken. Zij zaten dus als geblokkeerd!... Gelukkig dat die toestand maar *van korten duur* geweest is. 't Is toen dat de Eerw. Heer Onderpastoor ³, zijne aanwezigheid nutteloos achtende, *voor eenige dagen*, naar Leijsele verhuisd heeft; waarna hij naar Oostvleteren terug gekeerd heeft en zonder verdere stoornis, zijne priesterlijke bediening heeft kunnen uitoefenen... Dank zij God en met de medewerking van de soldaten der genie, de kerk, niettegenstaande menigvuldige verwoestingen, is altoos gebruikbaar gebleven en de kerkelijke diensten, weinige dagen uitgezonderd, hebben altijd er plaats kunnen in hebben.

Laatste en *ergste* gevolg van dien afschuwelijken oorloge: vreselijk verval van godsdienstigheid en zeden, doch niet te verwonderen: schrik en schroom weerhielden het volk van kerk en godsdienst oefeningen; en daarbij leven, jaren lang, in een midden van godloosheid en ontucht!... Maar laat ons uit eerbied voor den naaste in geen bijzonderheden treden en God liever bidden, dat Hij barmhertig weze met al die gevallen en verdoolden en aan allen zonderlinge gratie weerdige te verleenen tot rechtzinnigen inkeer en volkomene bekeering...

Ab horribili et detestabili bello dignetur Dominus nos liberare in sempiternum! HDM ⁴ olim Past. in Oostvleteren.

2. Onderpastoor Lammens en zijn noten in de registers van de wekelijkse aankondigingen.

Maurits Lammens, geboren te Brugge op 16 januari 1881, sedert 5 april 1905 leraar aan het Sint-Stanislas-College te Poperinge, was onderpastoor te Oostvleteren van 27 juli 1914 tot 19 september 1919. Gedurende deze vijf jaren

3. In de marge werd de naam geschreven: Lammens.

4. In de marge is de volledige familienaam bijgeschreven: H. De-maerel.

verbleef hij, niettegenstaande het gevaar, ter plaatse en vering de pastoor wanneer deze tijdelijk te Proven ging wonen. Zeer veel heeft Maurits Lammens gedaan voor de inwoners van het dorp en voor de vluchtelingen uit Poelkappelle, Langemark, Ieper, Zuidschote, Merkem. De oudere mensen van de streek spreken nog met veel lof over zijn onverpoosde hulpverlening. Op 19 september 1919 werd hij benoemd tot onderpastoor van Zwevegem, en op 3 september 1923 tot pastoor van Hoeke. Sedert 26 maart 1930 was hij aalmoezenier van het Sanatorium te Sijsele, en overleed te Brugge op 27 april 1936. In de registers van de aankondigingen van de kerkelijke diensten, die elke week tijdens de zondagmissen worden voorgelezen, heeft de onderpastoor de oorlogsfeiten bijgeschreven, meestal onder aan de voet van de bladzijden. Deze korte berichten zijn belangrijk, omdat de auteur gelijktijdige feiten beschrijft, waarvan hij meestal ooggetuige was. Men treft ze aan in de twee registers van aankondigingen uit de oorlogstijd: 1) van 26 oktober 1913 tot 17 oktober 1916; 2) van 17 oktober 1916 tot 28 september 1919. Zij worden hier doorlopend weergegeven, met chronologische aanduidingen tussen haakjes geplaatst, omdat deze niet aan de voetnoten maar aan de eigenlijke tekst van de registers der aankondigingen ontleend zijn.

(1914)

(Zondag 13 september). Binst het lof was er een bende uhlanen te Oostvleteren toegekomen. Zij kwamen van Reninghe en trokken rustig naar Westvleteren.

(1915)

(Vrijdag 8 januari). 's Avonds van 10 $\frac{1}{2}$ tot 11 $\frac{1}{2}$ werd Oostvleteren gebombardeerd. Geen slachtoffers. Stoffelijke schade: aanzienlijk.

(Zaterdag 27 maart). In de namiddag van 2,45 tot 3,45 werd Oostvleteren gebombardeerd. Vijf soldaten werden gedood en de parochiekerk erg beschadigd. De leering die in de kerk gegeven werd moest noodzakelijk opgeschorst worden; de goddelijke diensten werden niet onderbroken.

(Witte Donderdag 1 april). Ingezien de tijdsomstandigheden werd het Allerheiligste Sacrament ter aanbidding niet uitgesteld.

(Goede Vrijdag 2 april). Er was geen plechtige kruisweg 's avonds.

(Woensdag 14 april). Van 12 ure 's middags tot 1 ure: nieuw bombardement, dat geen de minste schade veroorzaakte.

(Woensdag 28 april). Er werden bommen op Oostvleteren geworpen, en het dorp gebombardeerd van 10 ½ ure tot 4 ure in den namiddag. Een burger, Remi Verleene, en een soldaat stierven ten gevolge van de wonden die zij bekwamen.

(Donderdag 29 april). Onze koster vluchtte naar Westvleteren; zoo konden er geen plechtige diensten meer geschieden.

(Woensdag 5 mei). Oostvleteren werd voor de 5de maal gebombardeerd van 12 tot 1 ure namiddag. Eene vrouw van Reninghe stierf naderhand; hare dochter was erg gekwetst.

(Zaterdag 8 mei). Te 9 u. en te 11 u. vallen er eenige obussen al de kant van «De Lelie»⁵. Geen schade.

(Dinsdag 11 mei). Tusschen 9 en 10 ½ voormiddag werd het dorp opnieuw gebombardeerd. Eene vrouw van Iper werd gekwetst.

(Pinksterenzondag 23 mei). Een soldaat speelt het orgel.

(Zondag 30 mei). Rond den noon komen er voor de 8^e maal eenige obussen op Oostvleteren. Er wierden twee personen gekwetst.

(Donderdag 3 juni: Feestdag van het Allerh. Sac. des autars... Te 6 ure plechtig lof. Na de eerste benedictie, aanspraak door een aalmoezenier en communie van de soldaten). Door een buitengewone vergunning van Z.H. den Paus zijn de soldaten *aan het front* ontsleggen van nuchter zijn.

(Zondag 6 juni). 9ste bombardement 's morgens te 2 uur. Geen schade. De tijdsomstandigheden ingezien, kon de processie (na de hoogmis van 10 u.) niet uitgaan.

(Vrijdag 11 juni. Feest van het H. Hart. Plechtig lof te 6 u. Sermon en Communie). De fanfaren van de Carabiniers luisterden de plechtigheid op.

(Donderdag 1 juli). De schoollokalen sedert 8 maanden bezet zijnde door 't leger, beginnen de Zusters klas te houden in een huis gelegen langs de steenweg naar Westvleteren.

(Zondag 4 juli). Nu dat de 1ste Belg. Legerdivisie de 6de vervangt, zullen er den Zondag twee missen meer gedaan worden door de almoezeniers, eene te 6 ure, een andere te 9 ure, soldatenmis.

(Woensdag 21 juli). Gezien de tijdsomstandigheden kan er geen «Te Deum» gezongen worden.

(Zondag 25 juli). Uit voorzichtigheid is 't aan de soldaten verboden den Zondag na 8 ure naar de parochiekerk te gaan. Daarom wordt de soldatenmis van 9 ure afgeschafte. In het schoollokaal langs den steenweg naar Westvleteren gelegen, zal er den Zondag misse ge-

5. Le Lelie is de naam van een verdwenen herberg, langs de Veurnestraat.

lezen worden te 7 ure voor de schoolkinderen, te 9 ure en te 10 ure voor de soldaten.

(Zondag 15 augustus). De jaarlijkse processie kon niet uitgaan.

(Zaterdag 4 september). Eenige obussen vallen over de gendarmerie, rechts van den steenweg naar Westvleteren en links, en een bij den koer van 't klooster; een soldaat gedood en een dodelijk gekwetst, die gestorven is ten gevolge zijner wonden.

(Maandag 27 september). Soldaten van de genie beginnen de daken te herstellen. Andere, op bevel van hooger hand, nemen de kostelijkste meubels uit de kerk weg.

(Vrijdag 1 oktober). Vrijdag namiddag en Zaterdag noen vallen eenige obussen niet ver van de plaats: zij waren waarschijnlijk gericht naar de werklieden die tranchees maken rond de hofsteden gelegen tussen den steenweg van Woesten en den steenweg van Reninghe.

(Donderdag 7 oktober). Donderdag avond rond 7 ure zenden de Duitschers een vijftiental obussen op de plaats. Twee soldaten wierden op de markt doodgeslagen, en een officier dodelijk gekwetst. Die twee soldaten heeten: Alfons Tijdgat en Jozef Quataert, beide geboren te Oostkerke in 1894.

(Dinsdag 12 oktober). 's Avonds rond 7 ure, bombardement met 48 obussen: 16 X 3. Geen ongelukken en weinig schade.

(Maandag 1 november). Plechtige mis (te 10 u.) gevolgd van «Liberia» tot zielerust van de gesneuvelden der 1^e Belg. Legerafdeling.

(Zondag 6 november). Rond 10 ½ u. vallen enkele obussen rond de plaats waar het hoofdkwartier verblijft.

(Maandag 15 november). Om 10 u. plechtige «Te Deum» ter gelegenheid van het naamfeest van Z.M. Albert.

(1916)

(Dinsdag 29 februari). Nadat talrijke vliegmaschinen boven de plaats gezweefd hadden zonden de Duitschers eenige obussen tusschen De Lelie 5 en de gendarmerie. Een soldaat werd gekwetst.

(Donderdag 2 maart). De II Legerafdeling is de 1ste komen vervangen die op rust gaat. Nu dienen de 2/3, de 2 zijbeuken, van de parochiekerk tot bergplaats voor velos. De geestelijke overheid werd daarover niet geraadpleegd, noch voorafgaandelijk verwittigd.

(Maandag 13 maart). Maandag namiddag rond 3 ½ en 5 ½ en dinsdag rond 2 u. komen eenige obussen neder op de plaats. Weinig schade, zonder ongelukken. Zaterdag avond (18 maart) rond 9: idem: twee gekwetsten.

(Vrijdag 19 mei). De cyclisten het front verlatende nemen hunne velos weg uit de parochiekerk.

(Zondag 23 juli). «Te Deum» ter verjaring van de inhuldiging van Leopold I wordt gezongen in 't schoollokaal, steenweg van Westvleteren.

(1917)

(Zondag 17 juni). Gedurende deze week trekken de Belgische soldaten van 't front weg en worden afgelost door Franschen en Engelschen. De knechteschool wordt door soldaten gebruikt.

(Woensdag 27 juni). Woensdag avond rond 8½ werd de plaatse van Oostvleteren gebombardeerd. De meisjesschool wordt ontbonden.

(Zondag 8 juli). Gedurende de loop dezer week verzocht de krijgsoverheid de burgers, van Oostvleteren te verlaten. Twintig gemeenten van 't onbezet hoekje van België zullen «met geweld» ontruimd worden, zoo luidt het officieel bericht, dat aangeplakt wordt. Vrijdag 13 juli vertrekken «vrijwillig» naar Montreuil een twintigtal bejaarde menschen. De ouders worden verzocht hunne kinders van den ouderdom van 5 jaar af naar schoolkoloniën te zenden in Frankrijk.

Zondag 15 Juli op bevel van de Fransche militaire overheid moesten de burgers, behalve de gemeenteraadsleden - priesters - doctoer - landbouwers die 1 Ha. land bebouwen, de gemeente ontruimen: zij zouden naar Vrankrijk gevoerd worden, en als de toestand verbeterd zoo haast mogelijk mogen terugkeeren. De wederspannigen zouden naderhand «met geweld» in 't diepste van Frankrijk ontvoerd worden. Een tiental Oostvleternaars en een dertigtal vluchtelingen vertrokken vrijwilliglijk: de andere inwoners weigerden hardnekkig zich te laten wegvoeren naar Frankrijk. De dwangmiddelen wierden ingetrokken, en de burgers gerust gelaten. Woensdag 18 Juli 's morgens rond 6 ½ en 's avonds rond 9 u. schoten de Duitschers eenige obussen op de plaats: enkel 2 fr. soldaten wierden gekwetst. In de voorgaande weken bombardeerden de Duitschers hevig bij dage en bij nachte al den kant van De Wippe, de Plankenbrugge ⁶.

Den Maandag 23 Juli verscheen een nieuw bevel van de fr. krijgsoverheid. De gemeente moet ontruimd worden tot aan den steenweg Iper-Veurne, vrijheid gelaten zijnde voor de nieuwe verblijfplaats die ieder mag verkiezen. Vele burgers verhuizen en vestigen zich over den steenweg; doch 24 uren later moet geheel het grondgebied ontruimd worden. Zedelijke dwang werd uitgeoefend, en alzoo bedrogen en gefopt verliet de bevolking traagzaam de gemeente; doch een 400-tal inwoners — meestal landbouwers — weigerden hardnekkig

6. De wijk «De Wippe» is de uiterste zuidkant van Oostvleteren. Daar bevindt zich ook de brug, genoemd «Plankenbrugge», over de Poperingevaart, die de grens vormt tussen Oost- en Westvleteren.

hunne hofsteden te verlaten. Van af den Zondag 29 Juli werden de goddelijke diensten in de parochiekerk enkel verricht door fr. priesters. De overgeblevene burgers trachtten aan hun Zondagplicht te voldoen in verscheidene hofsteden waar er door fr. priesters-soldaten wordt misse gelezen. Den Maandag 30 Juli, den Dinsdag 31 Juli en Woensdag 1 Oogst bombardeerden de Duitschers het dorp: eenige fr. soldaten werden gedood of gekwetst en twee huizen van de plaats beschadigd. Den Dinsdag 31 Juli lieten de fr. gendarmen aan de overgeblevene landbouwers weten dat zij mogen op hunne hoeven blijven om hunne beesten te bezorgen; niemand mag op straat komen; al het werk op den akker moet stil liggen. Fransche en Belgische soldaten zullen den oogst afdoen.

Aanval Bixschote. Den Dinsdag 31 juli stormt het fr. voetvolk op de Duitsche stellingen en verovert Bixschote. Het regenachtig weder verhinderde zijnen verderen vooruitgang.

Langzamerhand werd er meer vrijheid gelaten aan de burgers die in Oostvleteren gebleven waren en in den loop van de week van 5 tot 11 Oogst keerden reeds verscheidene vluchtelingen dievelinge naar hunne haardsteden weder. In diezelfde week werden voorzichtigheidshalve de klokken uit den toren der parochiekerk gehaald en in veiligheid gebracht, te Hoogstaede. De openbare diensten in de parochiekerk hernamen den Zondag 12 Oogst. (S) Mts. Lammens, vic.

(Zaterdag 8 september). Zaterdag morgen te 3 ure ontplofte een obus op het dak der kerk boven den autaar van O.L.V. Hij verrichtte aanzienlijke schade aan de daken. Het hoogaltaar werd denzelfden dag onder den toren, in de middenbeuk der kerk, verplaatst.

(Zondag 7 oktober). Het hoogaltaar en het altaar van O.L.V., behalve de tafels, worden te Steenvoorde in veiligheid gebracht, door de zorgen van 't Ministerie van Schone Kunsten.

(Zaterdag 10 november). De IV Belg. Legerafdeeling begint de Franschen af te lossen.

(Zaterdag 24 november). Een obus valt tegen het dorp nevens den steenweg naar Reninghe.

(Woensdag 28 november). De genie van de IV Belg. Legerafdeeling doet herstellingswerken aan de kerk.

(Donderdag 29 november). Een duitsche vlieger gooit 5 bommen over de gendarmerie: 2 † (doden) en 5 soldaten gekwetst.

(Zaterdag 8 december). Het hoogaltaar wordt terug in den koor geplaatst.

(1918)

(Dinsdag 8 januari). Dinsdag morgen te 2 ½ valt er eene bom, tor-

pille, vóór de sacristie. Een derde ervan wordt vernield. Door tusschenkomst van soldaten en genie wordt het bruikbaar gedeelte afgesloten.

(Maandag 18 maart). 's Morgens te 6 u. en 's avonds rond 7 werd de plaats gebombardeerd.

(Zaterdag 27 april). In de laatste veertien dagen zijn er verscheidene malen duitsche vliegers boven Oostvleteren gekomen, en hier en daar smecten ze bommen: noch schade, noch slachtoffers. Verleden Woensdag (24 april) wordt er een bericht aangeplakt dat vermeldt dat de burgers wonende al den Oostkant van de baan Iper-Veurne moeten verlaten en naar Frankrijk vertrekken.

In de week van 5 tot 11 Mei kwam de 5° B. Legerafdeeling de derde aflossen.

(Dinsdag 21 mei). In den nacht vielen eenige bommen op de plaats. Binst den dag beschoten de Duitschers de dorpplaats met schrapnelle of brisants (?): een soldaat en vrouw Boudewijn wierden doodgeslagen; een burger en een soldaat gekwetst.

Maandag (27 mei) avond te 7 $\frac{1}{2}$, Woensdag (28 mei) avond en Donderdag (30 mei) middag werd de plaats gebombardeerd: twee huizen beschadigd; een slachtoffer, te weten maandag avond. Zaterdag (1 juni) morgen tusschen 6 $\frac{1}{2}$ en 7 $\frac{1}{2}$ nieuwe bombardement. Uit voorzichtigheid wierd de parochiekerk gesloten op Zondag 2 Juni. Ik las mis op de Kortekeer ⁷ en op de hofstee van de weduwe Devloo. (Zaterdag 6 juli). Zondag nacht een bom op de Kortekeer: twee huizen vernield; geen slachtoffers.

(Dinsdag 9 juli). De gemeenteschool heropent met 62 leerlingen. De meisjesschool gesloten zijnde tot na den oorlog, de meisjes van ca 14 jaar zullen mogen naar eene schoolkolonie vertrekken.

(Zaterdag 20 juli). In de week van 15 tot 20 Juli komt de 1ste Legerafd. de 5de aflossen.

Den Zondag 4 Oogst eenige obussen. Vrijdag 9 Oogst, 's avonds te 10, bombardement: een burger Henri Stekelorum, steenweg van Woesten, werd in zijne woning, samen met een soldaat, doodgeslagen.

(Maandag 9 september). Deze week begint het leger de oodige herstellingswerken aan de daken en vensters der parochiekerk.

(Donderdag 26 september), 95 soldaten der 3^e Legerafdeeling vernachten in de kerk.

(Vrijdag 27 september). 250 fr. soldaten, het 167ste, vernachtten in de parochiekerk.

7. Kortekeer is de naam van een wijk aan de westkant van de steenweg Veurne-Ieper en noordkant van de Westvleterenstraat.

Den 28 September begint een aanval tegen de Duitsche stellingen van af Dixmuide tot beneden Iper. Deze morgen werd Oostvleteren nog eens ⁸ gebombardeerd. In enkele dagen trokken de Belgen tot tegen de vaart van Handzame en tot voor Roeselaere. De Engelschen kwamen tot tegen den steenweg Rouselaere Meenen en trokken in 't Zuiden tot over de Leie tusschen Comen en Wervicq.

Den Zondag 6 October was de middenkerk alleen vrij. 's Namiddags konden de goddelijke diensten geen plaats hebben. Den Maandag 14 October vertrokken de soldaten die in de kerk cantonneerden.

(Zondag 27 oktober). 1ste Bemerking. Deze die tot nu toe uit vreeze van bombardementen hun Paschen niet hielden, hebben aan het gebod der H. Kerk nog niet voldaan. Eer dat nog een keer Paschen is, zijn ze verplicht de H. Communie te ontvangen.

2de Bem.: Nu dat de betrekkingen met Onbezet België vermeerderd zijn, herinneren wij aan alle handelaars het 7de gebod van God, dat alle onrechtvaardigheid verbiedt. Wij weten heel goed dat de eetwaren in bezet België ongehoorde prijzen bereikten; dat is geen reden om de prijzen hier op te slaan die vóór 't offensief bestonden en de burgers die alhier komen koopen geld af te persen.

(Maandag 11 november). Op St.-Maartensdag wordt de wapenstilstand, welken de Duitschers afgesmeekt hadden, gesloten tusschen hen en Maarschalk Foch, opperbevelhebber der Verbonden legers.

(Zondag 17 november). Vandaag voor de laatste keer wordt er te 8 u misse gedaan. Dimanche prochain il n'y aura plus que 2 messes: à 7 et à 10 h. Elk zegge 't voort. Verleden Vrijdag 15 Nov. vierde men het naamfeest van Z.M. Albert. Daarom en ook ter gelegenheid van den wapenstilstand wordt er vandaag na de Hoogmis «Te Deum» gezongen, waartoe wij de eer hebben de burgerlijke en militaire overheden uit te noodigen.

Als men het register der aankondigingen, van 17 oktober 1916 tot 28 september 1919, omkeert, vindt men er een

8. De woorden «nog eens» werden geschrapt en vervangen door «voor de laatste keer». Deze verbetering werd afgeschreven door pastoor E. Baelde in zijn verslag over 1914-1918, naar het Bisdom gezonden op verzoek van G.J. Waffelaert, bisschop van Brugge, die op 15 mei 1919 aan de pastoors had gevraagd hem een verslag over de oorlogsgebeurtenissen te bezorgen (*Coll. Epist. Past.*, deel 20, 1934, blz. 119-126). E. Baelde besluit zijn verslag als volgt: Quae his paginis (1-7) leguntur, transcripta sunt ex annotationibus tempore belli factis a Rdo Dno Lammens, vice-pastore in Oostvleteren, teste oculato. Quod attestor (S) Edw. Baelde, pastor. Oostvleteren 29 Julii 1919 (Bij de ingezonden verslagen in het Bissch. Archief, n° C/546).

dubbele reeks handtekeningen van priesters, aalmoezeniers of soldaten, die in de parochiekerk gecelebreerd hebben: een eerste reeks van 55 Franse priesters, van 13 juli tot 13 november 1917, en een tweede reeks van 47 meestal Belgische priesters, van 13 november 1917 tot in juli 1918.

In de eerste lijst leest men o.a.: «26 sept.: Eug. Gautier, vicaire Les Arcs, diocèse de Fréjus (later bijgevoegd: «embourbé, blessé, mort le 28 oct. à l'ambulance»). - «Le 1 oct.: Louis Andrieux, aumônier des fusiliers marins, vicaire à la cathédrale de Reims».

Uit de tweede lijst: - «11 december 1917: - Frans De Bruyker, brankardier D 4, 3de komp., leeraar kollegie te Audenaarde, Gent. - D. Modestus Van Assche, aalm. 1/19 L., Bénédictin, Ab. Steenbrugge. - P. Octaaf Thys, brankardier 13e Linie, 7 kie, Capucijn, Mechelen. - L. Glazemakers, aalm. 8/II Linie, Mechelen».

«6 februari 1918: - Georges Beelter, aum. Z 216, Ac. M., professeur au petit Sémin. de Tours, Tours (France). - C. Claeyss Boûtuaert, aalm. 12e L, 1e B^{on}, onderpastoor St.-Jan-Baptist, Gent. - J. Lebrun, branc. CA 4 DL, vicaire à Yves-Gomezée, Namur».

«Juli 1918: - Steyaert H., Eleemosyn. principalis seu major (1 D.A.) Hum! ⁹ id. Alosti, dioec. Gandavensis. - A. Isebaert, aumônier C.T. I D.I., Directeur des Filles de la Sagesse à St.-Genois, Bruges. - Lod. De Roover, Aalmoezenier 22 linie/II, Student in Godgeleerdheid aan de Hooogeschool van Leuven, bisdom Mechelen. - E. Renauld, Aumônier A T, Vicaire, Ciney, Namur. - M. Dhont, Aalm. 2 l./II, Ongeschoeide Karmeliet, Gent. - Leo Carbonez, aalm. 22/III, professor Klein Sem. Roeselaere (W.Vl.). - P. Vigilius de Boeck, Aalmoezenier 24e linie, I B^{on}, Minderbroeder, Tongeren (Luik). - G. Delmotte, aum. 1 S.H./D.A., vicaire à St. Nicolas, Tournai».

B. JANSSENS DE BISTHOVEN

9. Deze uitroeping werd door een andere hand bijgevoegd.